

ПРИМЉЕНО: 19. 8. 2016			
ОРГ.ЈЕД.	БРОЈ	ПРИЛОГ	ФРАНДНОСТ
16/1	1403	16	

ИЗВЈЕШТАЈ

о оцјени подобности теме и кандидата за израду докторске тезе

ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

Одлуком Научно-наставног вијећа Економског факултета Универзитета у Бањој Луци број: 13/3.1180-VIII-9.8/16, а на основу члана 149. Закона о високом образовању, члана 54. Статута Универзитета у Бањој Луци и члана 20. Статута Економског факултета, на сједници одржаној 06.07.2016. године, именована је

Комисија за оцјену подобности кандидата и теме докторске дисертације у саставу:

Предсједник:

Проф. др Новак Кондић

Звање: редовни професор

Ужа научна област: *Рачуноводство и ревизија*

Институција: Економски факултет Универзитета у Бањој Луци

Члан:

Проф. др Драган Микеревић

Звање: редовни професор

Ужа научна област: *Пословне финансије*

Институција: Економски факултет Универзитета у Бања Луци

Члан:

Проф. др Ката Шкарић Јовановић

Звање: редовни професор

Ужа научна област: *Рачуноводство и пословне финансије*

Институција: Економски факултет Универзитета у Београду

Комисија је детаљно размотрела биографске податке о кандидату, његове стручне квалификације, досадашњи научно – истраживачки рад, објављене научне и стручне радове, оцјенила је оригиналност, значај и научни допринос истраживања које кандидат намјерава провести. Након разматрања подобности кандидата Mr Синише Рајковића и теме под насловом „**Утицај креативног рачуноводства на квалитет финансијског извјештавања привредних друштава у Републици Српској**“, у пуној међусобној сагласности подноси Вијећу овај извјештај.

1. БИОГРАФСКИ ПОДАЦИ, НАУЧНА И СТРУЧНА ДЈЕЛАТНОСТ КАНДИДАТА

Основни биографски подаци

Синиша (Слободан) Рајковић рођен је 26.05.1986. године у Мркоњић Граду. Основну школу и Гимназију завршио је у Мркоњић Граду са одличним успјехом. Дипломирао је 2009. године на Економском факултету Универзитета у Бањој Луци, одсјек Финансије, банкарство и осигурање, смјер Рачуноводство и ревизија, са радом из области пословних финансија и просјечном оцјеном 8,8. Школске 2009/10 године уписао је постдипломски – магистарски студиј, смјер Финансијски менаџмент. Постидипломске студије је завршио 29.12.2014 године на Економском факултету Универзитета у Бањој Луци са просјечном оцјеном 9,50, одбранивши магистарску тезу под називом: „**Анализа ризика у функцији оцјене прихватљивости инвестиционог пројекта**“. Од страних језика кандидат се активно користи енглеским језиком.

Од 01.01.2010. – 31.12.2010. године радио је на позицији приправника у Савезу рачуновођа и ревизора Републике Српске. Од јануара 2011. до фебруара 2014. године обављао је послове на позицији Координатора за савјетовање и едукацију за банке и осигуравајућа друштва. Од фебруара 2014. године именован је на мјесто шефа рачуноводства Савеза рачуновођа и ревизора Републике Српске и самосталног стручног сарадника за савјетовање и едукацију за банкарство и осигуравајућа друштва и сертификоване форензичке рачуновође. Посједује професионално – стручна звања и лиценце Сертификованог рачуновође и Овлашћеног ревизора.

Научноистраживачки и стручни рад

У периоду од 2011. године до данас кандидат Mr Синиша Рајковић је као аутор објавио три рада и један рад као коаутор. У наставку се даје преглед објављених радова

Рајковић С. (2011) **Технике оцјењивања исплативости улагања**, Financing – научни часопис за економију 03/11, Финрар д.о.о. Бања Лука и Financing д.о.о.

У потрази за најбољом методом евалуације инвестиционих пројеката, у овом раду кандидат је извршио компарацију динамичких и статичких техника оцјене исплативости инвестиција, те анализирао њихове предности и недостатке настојећи да пружи одговор на питање: који метод користити приликом доношења одлуке о инвестирању? Истражујући дату проблематику, кандидат је на практичним примјерима указао на предности динамичких метода и тиме показао зашто су динамичке методе популарније и доминантније приликом анализе инвестиционих алтернатива и које методе користити приликом рангирања независних инвестиционих пројеката.

Рајковић С. (2015) **Монте Карло симулације у функцији анализе ризика инвестиционог пројекта**, Financing – научни часопис за економију 02/15, Финрар д.о.о. Бања Лука и Financing д.о.о.

Имајући у виду да је будућност неизвјесна и непредвидива и да је ризик стални пратилац инвестиционих пројеката, кандидат је кроз овај рад указао на Монте Карло

симулације као једно од могућих рјешења за минимизирање и управљање ризицима пројекта. Користећи се Oracle-овим, Cristalball софтвером, кандидат је на практичном примјеру илустровао Монте Карло симулације указујући на критичне параметре(ризичне догађаје) пројекта, њихов могући утицај на исход пројекта, корелацију међу варијаблама које су предмет разматрања, њихову међусобну зависност, вјероватноћу појављивања тих варијабли и осјетљивост пројекта на њихове промјене. У условима расположивости квалитетних и релевантних података, истраживања су показала да су симулације ипак најбољи избор када је ријеч о методама за анализи ризика.

Рајковић С. (2016) *Beneish M score* модел у функцији детекције рачуноводствених манипулатија, Financing – научни часопис за економију 03/16, Финрар д.о.о. Бања Лука и Financing д.о.о.

С обзиром да корисници финансијских извјештаја очекују да у њима пронађу поуздане и истините податке како би могли да донесу исправне одлуке, кандидат указује на опасност од разних манипулатија, замагљивања, фалсификовања и лажирања финансијских извјештаја. Бројне финансијске афере, преваре и скандали, нанјели су озбиљан ударац рачуноводственој професији, уздрмали повјерење корисника финансијских извјештаја те оправдали страх и скептицизам инвеститора и повјерилаца у погледу квалитета и поузданости финансијског извјештавања. У складу с овим чињеницама, кандидат је у раду представио Beneish M score модел као алат који може помоћи корисницима финансијских извјештаја да сазнају да ли су дати финансијски извјештаји били предмет рачуноводствених манипулатија. Кандидат је идентификовао кључне варијабле и параметре модела, објаснио њихову улогу, значај и квантifikовање, те на практичном примјеру илустровао Beneish M score модел са пет и осам варијабли. Добијене резултате кандидат је упоредио са граничном вриједношћу те на тај начин дао одговор на питање да ли је компанија чији су извјештаји били предмет разматарња манипулисала добитком или не.

Кондић, Н., Рајковић, С. (2016) *Хармонизација ентитетских закона о рачуноводству и ревизији – имплементација захтјева ЕУ директиве у локално законодавство*, Зборник радова са 17. Међународног симпозијума у Сарајеву, 237-345

Потписивањем Споразума о стабилизацији и придржавању са Европском унијом преузета је обавеза усаглашавања националних законодавстава са прописима ЕУ. Кандидат је кроз овај рад указао на сложеност и дуготрајност процеса хармонизације прописа, посебно у сложеној државној заједници каква је Босна и Херцеговина. Фокус рада је на компарацији ентитетских закона о рачуноводству и ревизији, анализи њихове усаглашености са Законом о рачуноводству и ревизији БиХ као и релевантним директивама ЕУ, идентификовању одређених међусобних одступања законских прописа, као и одступања у односу на правне тековине ЕУ.

Како се може закључити, два рада кандидата су директно повезана и са ужом научном области која је предмет истраживања докторске дисертације, док су остала два индиректно повезана са истим. На основу тога се може дати позитивна оцјена стручног и научног рада кандидата и његове посвећености у рјешавању проблема.

Кандидат Mr Синиша Рајковић својим укупним дјеловањем и понашањем показује врло амбициозан приступ бављењу економском науком, упуштајући се у разматрања сложених економских проблема као што је квалитет финансијског извјештавања и креативно рачуноводство. Објавом стручних и научних радова потврдио је познавање методологије научног рада и добро познавање области из које пријављује докторску тезу.

Имајући у виду формално образовање кандидата, познавање методологије економске анализе, искуство у научно-истраживачком раду и добро познавање предмета анализе, Комисија је мишљења да је кандидат Mr Синиша Рајковић подобан за израду докторске дисертације на Економском факултету Универзитета у Бањој Луци под насловом: Утицај креативног рачуноводства на квалитет финансијског извјештавања привредних друштава у Републици Српској.

2. ЗНАЧАЈ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ИСТРАЖИВАЊА

2.1 Значај истраживања

Информације о финансијском и приносном положају, као и информације о токовима готовине извјештајних ентитета које се презентују у њиховим финансијским извјештајима одвијек су биле корисне и значајне за доношење економских одлука широког круга корисника. Под заинтересованим корисницима се подразумјевају интерни (менаџери, власници, синдикати итд.) и екстерни корисници (инвеститори, повјериоци (кредитори, банке), купци, добављачи, држава, јавност итд.) финансијских извјештаја. Свака од ових интересних група има различите информационе потребе и захтјеве који се стављају пред финансијско извјештавање и рачуновође, у зависности од природе одлука које се доносе на основу добијених информација. Корисници финансијских извјештаја очекују да у финансијским извјештајима пронађу разумљиве, релевантне, поуздане, истините, правовремене и упоредиве информације о рентабилности, солвентности, ликвидности и ефикасности управљања средствима у извјештајном ентитету, на основу чега ће доносити одлуке о свом ангажовању у односном извјештајном ентитету (*Стевановић, 2011*). Имајући у виду да су финансијски извјештаји углавном екстерно орјентисани, транспарентни и доступни јавности, може се закључити да се на тај начин доприноси ублажавању информационе асиметрије између менаџмента и заинтересованих екстерних корисника. На основу претходног, може се констатовати да је један од најважнијих задатака и циљева финансијског извјештавања – заштита инвеститора и повјерилаца, који се јављају као примарни корисници финансијских извјештаја захваљујући развоју финансијских тржишта.

Значај објављених информација у финансијским извјештајима је драматично порастао у посљедњих неколико декада. Наиме, примјена „креативног“ рачуноводства и презентовање нереално високих и нетачних резултата нанијели су тежак ударац рачуноводственој професији и уздрмали повјерење заинтересованих корисника у финансијске извјештаје. Манипулације, замагљивања, фалсификовања и лажирања финансијских извјештаја за реперкусију су имале бројне финансијске скандале и преваре (Enron, Helmsley Enterprises, WorldCom, Maxwell Communications итд.) у посљедњих тридесет година, чиме се проблем повјерења и квалитета финансијских извјештаја актуелизовао. Свака дисторзија финансијских информација у односу на економску реалност доприноси повећању ризика од доношења погрешних економских одлука и, у исто вријеме, актуелизује питање процјене квалитета финансијског извјештавања (*Белопавловић, Стевановић и Миновић, 2011, стр. 727*). „Креативно“ понашање менаџмента предузећа везано за финансијско извјештавање, као и растући број превара и афера оправдао је скептицизам и страх екстерних корисника у погледу кредитабилитета и вјеродостојности финансијских извјештаја које презентују извјештајни ентитети. Наиме, повјерење се тешко стиче, а лако губи, и једном изгубљено повјерење инвеститора и повјерилаца тешко је опет вратити. Управо из тих разлога поставља се питање релевантности и вјеродостојне презентације финансијских извјештаја и појаве креативног рачуноводства приликом њиховог сачињавања.

Поред претходно наведеног, не смије се занемарити и комплексност и промјењивост нормативне основе и њен утицај на квалитет финансијског извјештавања. Наиме, комплексност правила за признавање, класификацију и вредновање, неусаглашеност Оквира за финансијско извјештавање и Међународних рачуноводствених стандарда и Међународних стандарда финансијског извјештавања (МРС/МСФИ), неусаглашеност између појединачних МРС/МСФИ и промјењивост

нормативне основе може довести до презентације нетачних финансијских извјештаја и повећати могућности појаве „креативног“ рачуноводства (*Шкарић Јовановић, 2015*). Сличног мишљења је и Малинић који сматра да „упркос напорима законодаваца, регулаторних тијела и професије да се обезбиједи истинито и поштено извјештавање, креативно финансијско извјештавање опстаје као реална опасност по квалитет финансијског извјештавања“ (*Малинић, 2009, стр. 154*).

У стручној и научној литератури присутне су различите дефиниције појма креативног рачуноводства. Сам термин „креативно рачуноводство“ више се преферира у Европи, док се у Сједињеним Државама много чешће користи израз „управљање зарадом (earnings management)“ (*Amat и Gowthorpe, 2004*). Према мишљењу поједињих релевантних аутора, израз „креативно рачуноводство“ је потекао у медијима Уједињеног Краљевства, од стране финансијских и економских новинара и извјестилаца са финансијских тржишта (*Stolowy, Lebas и Ding, 2013, стр. 581*). Према Stolowy-у и другима, под креативним рачуноводством се подразумјева „неприкладна (непримјерена) примјена рачуноводствених стандарда с циљем да се инвеститори доведу у заблуду представљајући им оно што желе да виде – константан раст и пословање са добитком“ (*Stolowy и др., 2013, стр. 581*). Други аутори пак сматрају да креативно рачуноводство „обухвата сваки и све оне поступке који се користе да би се манипулисало подацима у финансијским извјештајима укључујући агресивно рачуноводство, примјену рачуноводствених принципа супротну њиховом духу, лажно финансијско извјештавање и све поступке који воде ка управљању добитком или манипулисању приходима“ (*Mulford и Comiskey, 2002, стр. 3*). Малинић и Стевановић сматрају да „креативно рачуноводство подразумјева непрофесионалну и неетичку примјену рачуноводствених правила у циљу стварања погрешне представе о финансијском положају и успјеху предузећа на начин да они значајно одступају од економске стварности, мотивисано интересима једне интересне групе, а не општим интересима свих стејкхолдера“ (*Малинић и Стевановић, 2009, стр. 80*). Инвестициони аналитичари, *Griffiths (1986, 1955)* и *Smith (1996)*, у својим студијама често су за креативно рачуноводство употребљавали и израз „рачуноводствена акробација“, док су *Mathews и Perera (1996, стр. 260)* користили термине као што су „штимовање књига“ или „коузметичко извјештавање“.

Наиме, у самим зачецима креативног рачуноводства, идеја је била да оно послужи као „инструмент који ће омогућити реални и објективни приказ стварног финансијског положаја и резултата пословања предузећа путем финансијских извјештаја унутар рачуноводственог регулаторног оквира“ (*Фригановић, 2008, стр. 86*). Иако то није била првобитна намјера, креативно рачуноводство у пракси је постало синоним за манипулативно рачуноводство. Према Међународним стандардима ревизије „манипулативно финансијско извјештавање је свјесно чињење неправилности, укључујући испуштање евидентирања и објелодањивања у финансијским извјештајима које имају за циљ да преваре кориснике финансијских извјештаја“ (*IFAC, 2010*).

Упоредо са развојем и све већом заступљености праксе креативног рачуноводства, наметала су се следећа питања:

- Да ли је и колико финансијско извјештавање квалитетно?
- Да ли су информације и показатељи из финансијских извјештаја поузданi?
- Да ли се заинтересовани корисници могу ослонити на финансијске извјештаје приликом доношења економских одлука? Односно, да ли је уопште могуће доносити рационалне финансијске и инвестиционе одлуке на основу података презентованих у финансијским извјештајима?

- Који су циљеви и мотиви коришћења креативног рачуноводства?
- На који начин спријечити или минимизирати утицај креативног рачуноводства?

Да би се дали одговори на ова и слична питања неопходно је процјенити и измјерити (квантификовати) квалитет финансијских извјештаја и утврдити егзистенцију и утицај креативног рачуноводства на њихову поузданост. Рјечју, фокус овог истраживачког рада ће бити проблем сагледавања међувисности креативног рачуноводства с једне стране и квалитета и поузданости финансијског извјештавања, с друге стране.

Дакле, главни научни проблем којим ћемо се бавити у овом раду и истраживању можемо дефинисати кроз питање:

Да ли, на који начин и у којој мјери креативно рачуноводство утиче на квалитет финансијских извјештаја привредних друштава у Републици Српској?

Многа емпиријска истраживања и студије спроведене с циљем да открију постојање праксе креативног рачуноводства у предузећима, доказ су актуелности и све већег значаја ове проблематике. С обзиром на актуелност и друштвени значај проблема, те недостатка истраживања и студија ове проблематике на нашем подручју, неопходна су даља истраживања. Иако је ова област и проблематика изузетно актуелна у свијету и иако се одговор на претходно питање чини једноставан, до сада су спроведена само малобројна истраживања у земљама бивше Југославије, док према досадашњим сазнањима не постоји нити једно значајније истраживање које је спроведено у нашој земљи или окружењу, а које доводе у спрегу, односно корелацију, креативно рачуноводство (независну варијаблу) и квалитет финансијског извјештавања (зависну варијаблу). Управо из разлога што се ова област ријетко помиње у домаћој литератури и што је недовољно истражена код нас, чини се занимљивим спровести теоријско истраживање и емпириско тестирање како би дошли до нових спознаја о егзистенцији и заступљености креативног рачуноводства у извјештајним ентитетима и његовом утицају на квалитет и поузданост финансијског извјештавања код нас.

Имајући у виду да су рачуноводствени стандарди често сложени и недовољно јасни, те да је рачуноводствени регулаторни оквир углавном флексибилан а да се квалитет ревизије финансијских извјештаја често доводи под знак питања, ствара се подлога за могуће креације и обликовања финансијских извјештаја у складу са циљевима менаџмента чиме се доводи у питање поузданост (кредибилитет) тих финансијских извјештаја. Управо ова констатација одражава шири предмет истраживања овог рада. Дакле, предмет истраживања припада области рачуноводства, ревизије и финансија, али је истраживачки фокус усмјерен искључиво на креативно рачуноводство.

Ужи предмет истраживања овог рада огледа се у сљедећем: истраживање степена заступљености креативног рачуноводства код нас; истраживање метода креативног рачуноводства приликом састављања финансијских извјештаја, те мјера и техника спречавања и откривања истих; сагледавање међувисности (корелације) креативног рачуноводства с једне стране и квалитета и поузданости финансијског извјештавања, с друге стране; откривање мотива и циљева примјене креативног рачуноводства као и узроке његове појаве; сагледавање посљедица употребе креативног рачуноводства са становишта пореза, добити и ликвидности предузећа; проучавање до сада спроведених истраживања везаних за методологију утврђивања постојања креативног рачуноводства и мјерења квалитета финансијских извјештаја.

Досадашња научна истраживања ове проблематике (*Tang, Chen и Lin, 2008; Dechow, Ge, Larson и Sloan, 2011; Smith, 1996; Tassadaq и Malik, 2015; Okoye и Alao, 2008; Balaciu, Bogdan, Mester и Gherai, 2012* и многа друга релевантна истраживања) и ставови релевантних аутора (*Mulford и Comiskey; Stolowy, Lebas и Ding; Griffiths; Smith; Mathews и Perera; Шкарић Јовановић; Малинић; Белак и други*) ће бити добра полазна основа за стицање нових научних сазнања у овој области.

Када је ријеч о области креативног рачуноводства у нашој земљи, још увијек не постоји довољан ниво свијести о значају и улози ове проблематике којом су се углавном бавили страни аутори и литература. С обзиром да је код нас теоријска мисао о овој проблематици још увијек у зачетку, чини се занимљивим спровести одговарајућа емпириска истраживања на репрезентативном узорку извјештајних ентитета у Републици Српској како би се дошло до нових спознаја. На основу спроведених истраживања створиће се и неопходни предуслови за компаративну анализу са сличним истраживањима која су се спроводила у другим земљама у свијету.

2.2. Преглед истраживања

На почетку дисертације, кандидат ће указати на изазове дефинисања креативног рачуноводства, његове циљеве, мотиве и инструменте, те ће се направити дистинкција између позитивног и негативног креативног рачуноводства. При томе ће се указати на потребу препознавања фактора, подручја и поступака креативног рачуноводства и њиховог утицаја на поузданост и вјеродостојност финансијског извјештавања. У овом дијелу истраживања, кандидат ће дати преглед досадашњих истраживања ове проблематике, а потом ће приступити избору методолошког приступа истраживању у складу с проблемом и циљевима истраживања дисертације како би се могао фокусирати на план емпириског истраживања. У наставку, кандидат ће се осврнути на поступке креативног рачуноводства, односно анализираће се рачуноводствене манипулатије појединих билансних позиција у билансу стања и билансу успјеха предузећа. Након наведених анализа креираће се модел истраживања који ће омогућити да се дође до информација колики је степен заступљености креативног рачуноводства у финансијским извјештајима привредних друштава Републике Српске, који су мотиви и инструменти реализације циљева креативног рачуноводства, и какве посљедице таква пракса има на квалитет и поузданост финансијског извјештавања. На основу модела истраживања који успостави, кандидат ће извршити емпириско истраживање и тестирати хипотезе. Ради што објективнијег приказа, односно валидације добијених резултата истраживања неизоставно ће описати евентуалне проблеме са којима се сусрео у поступку израде докторске дисертације, а који су се одразили на резултате истраживања. Након овога представиће резултате истраживања до којих се дошло примјеном дефинисане методологије истраживања, те ће извршити тестирање основне и помоћних хипотеза. Након тестирања хипотеза извршиће дискусију резултата истраживања и резултата тестирања хипотеза. Такође, образложиће научни и прагматични допринос докторске дисертације, те дефинисати даље правце истраживања у овој области. На крају ће сумарно приказати закључке до којих се дошло како на основу теоријског, тако и на основу практичног истраживања.

2.3. Циљеви истраживања

Полазећи од теме, проблема и дефинисаног предмета истраживања, кандидат је поставио научне и друштвене циљеве истраживања.

Научни циљеви истраживања

Научне циљеве истраживања кандидат је дефинисао кроз пет категорија, и то: научно описивање, класификација, откриће, објашњење и предвиђање.

1. Описивање; Овим истраживањем, кандидат ће описати шта се подразумјева под креативним рачуноводством, те указати на основне циљеве и мотиве примјене креативног рачуноводства. С обзиром да креативно рачуноводство у пракси поприма различите форме, кандидат ће описати подручја и факторе који доприносе манипулацији финансијским извјештајима. Кроз критичку анализу, сагледаће инструменте и методе остваривања циљева креативног рачуноводства. На примјерима из праксе, сагледаће ефекте примјене креативног рачуноводства са становишта пореза, ликвидности и добити извјештајних ентитета.

2.Класификација; Кандидат ће издвојити различите појавне облике креативног рачуноводства, утицај сваког од њих на поузданост финансијског извјештавања, те извршити класификацију превара с аспекта њиховог утицаја на порез, ликвидност и добит пословних ентитета.

3.Откриће; Откриће се узроци и мотиви поступака креативног рачуноводства, те степен у којем је креативно рачуноводство присутно у финансијском извјештавању код нас.

4.Објашњење; Објасниће се како примјена практичних поступака креативног рачуноводства утиче на квалитет финансијских извјештаја. Другим речима, кандидат ће објаснити узрочно – посљедичну зависност добитка, ликвидности и пореза код ентитета, с једне стране, те креативног рачуноводства кроз признавање и вредновање појединих ставки имовине, обавеза, капитала, прихода и расхода у билансу стања и билансу успјеха, с друге стране.

5.Предвиђање; На основу стечених теоријских и емпиријских спознаја кандидат ће пружити конкретне препоруке и смјернице за унапређење квалитета финансијског извјештавања у Републици Српској како би корисници информација добили објективне, истините и фер информације на темељу којих ће одлучити о својим пословним интересима.

Друштвени циљеви истраживања

Као и код сваког другог истраживања овог типа, поред научног, очекује се да рад пружи и извјестан прагматичан допринос. С обзиром на предмет и проблем истраживања реално је очекивати прагматичан допринос рада за све кориснике финансијских извјештаја, а нарочито за власнике, менаџере, инвеститоре (повјериоце), државу, професионална тијела, професионалне рачуновође, те академску заједницу.

- Власници ентитета заинтересовани су да финансијски извјештаји које им презентује управа предузећа дају истинит и фер приказ приносног и финансијског положаја, како би могли створити реалну слику успешности датог ентитета.

- Менаџменту предузећа, који је одговоран за састављање и тачност финансијских извјештаја, у интересу је да се упозна са појмом креативног рачуноводства и његовим посљедицама на квалитет финансијског извјештавања. Само на тај начин менаџмент може бити свјестан врсте и далекосежности утицаја креативног

рачуноводства на финансијску слику предузећа, а тиме и на пословне одлука корисника финансијских извјештаја(инвеститора и повјерилаца).

- За инвеститоре (повјериоце), финансијски извјештаји су постали основни извор информација на основу којих се доносе одлуке о алокацији ресурса. Због тога је од есенцијалне важности постојање повјерења инвеститора (повјерилаца) у истинитост информација из финансијских извјештаја.

- Држава је заинтересована да се упозна са утицајем креативног рачуноводства на порезе те поступцима и методима који се користе за манипулације са финансијским извјештајима како би могла подузети активности за спречавање истих.

- Професионалним тијелима је у интересу да се обавезнотим примјеном Међународних рачуноводствених стандарда, односно Међународних стандарда финансијског извјештавања од стране професионалних рачуновођа, у што већој мјери онемогући презентовање нетачних финансијских извјештаја јер се на тај начин подиже квалитет и репутација рачуноводствене професије.

- Професионалне рачуновође су заинтересоване да препознају границу између дозвољеног и недозвољеног креативног рачуноводства, односно границу између маневрисања у оквиру законске и професионалне регулативе и свјесног манипулисања рачуноводственим информацијама у циљу лажне слике о пословању предузећа.

- Допринос академској научној заједници огледа се у објашњењу значаја и улоге поузданог (квалитетног) финансијског извјештавања, те користи за даља истраживања у области креативног рачуноводства и финансијског извјештавања.

2.4. Хипотезе истраживања

На основу проблема, предмета и циљева истраживања овог рада, те резултата претходних сличних истраживања, кандидат је поставио основну и помоћне хипотезе. Основна хипотеза директно произилази из проблема истраживања и она гласи:

X0: Примјена (пракса) креативног рачуноводства смањује квалитет и вјеродостојну презентацију информација у финансијским извјештајима привредних друштава у Републици Српској.

Основна хипотеза у овом раду конкретизоваће се путем помоћних хипотеза. Помоћне хипотезе су повезане са узрочницима проблема истраживања и тврде да, управљање добитком, флексибилност рачуноводствене лигислативе и професионалне регулативе, одсуство екстерне и интерне ревизије и ефикасних система контроле, негативно утичу на поузданост и вјеродостојност финансијског извјештавања, односно смањују квалитет презентованих информација.

2.5. Материјал и метод рада

У истраживању и презентацији резултата истраживања кандидат ће се користити бројним научним методама истраживања у одређеним комбинацијама. Прикупљање података укључиће анализу превасходно стране литературе о техникама и поступцима у области креативног рачуноводства, преглед научних и стручних истраживања, тематских чланака и пословних публикација. Након тога извршиће се синтетизовање прикупљених научних података. Прикупљање, обрада, анализа и синтетизовање научних података омогућиће сагледавање узрочно – посљедичне везе између квалитета финансијског извјештавања, с једне стране, и креативног рачуноводства, с друге стране.

Методе анализе и синтезе које се заснивају на индукцији и дедукцији су саставни дио сваке научне студије. Анализа ће се користити приликом интерпретације података прикупљених емпиријским истраживањем и приликом тестирања хипотеза, док ће се синтеза корисити приликом извођења и уопштавања закључчака.

У сврху тестирања хипотезе извршиће се прикупљање емпиријских података помоћу анкетних упитника на репрезентативном узорку у десет градова у Републици Српској (Бања Лука, Приједор, Грађашка, Добој, Брчко, Бијељина, Зворник, Пале, Фоча и Требиње). Емпиријско истраживање ће укључити три категорије популација: Сертификоване рачуновође и Сертификоване рачуноводствене техничаре у Републици Српској, Овлашћене ревизоре и ревизорске куће које су обављале ревизију на територији Републике Српске. План је да се анкетни упитници дистрибуирају на априлским и новембарским континуираним професионалним едукацијама које спроводи Савез рачуновођа и ревизора Републике Српске. На основу спроведеног упитника доћи ће се до информација колики је степен заступљености креативног рачуноводства у финансијским извјештајима привредних друштава Републике Српске, који су мотиви и инструменти реализације циљева креативног рачуноводства, и какве посљедице таква пракса има на квалитет и поузданост финансијског извјештавања. Уколико се након добијених податка на основу упитника укаже потреба да се одређени сегменти истраживања детаљније истраже, кандидат ће обавити и интервјуисање са менаџерима, рачуновођама, али и ревизорима. За мјерење дефинисаних индикатора зависне и независних варијабли и подваријабли извршиће се анализа финансијских извјештаја узоркованих привредних друштава у Републици Српској. За ове потребе користиће се и статистички метод корелације како би утврдили повезаност одређених под(варијабли). За израчунавање коефицијената корелације користиће се статистички пакет SPSS (Statistical Packages for the Social Sciences). Поред статистичког метода корелације, примјениће се и *M-score* модел (*Beneish-ов тест*) за откривање манипулација у финансијским извјештајима који је креирао Messod D. Beneish, професор са Универзитета у Индијани. (*Beneish, 1991*).

2.6. Научни допринос истраживања

На основу постављених научних циљева и предложених метода, те цјелокупног истраживања, очекује се научни и прагматични допринос рада. Допринос овог емпиријског истраживања и дисертације која ће произаћи из њега, огледа се у томе да је ово прво значајније истраживање и рад у домаћој литератури које ће се на научно утемељен начин бавити проблемом сагледавања корелације, односно утицаја креативног рачуноводства на квалитет финансијског извјештавања. Истраживањем ће се посебно показати како, на који начин и у којој мјери поједини облици креативног рачуноводства дјелују на поузданост и вјеродостојност финансијских извјештаја.

Након спроведених емпиријских истраживања очекује се да кандидат дође до сљедећих резултата:

- На бази научних и практичних истраживања у овој области доћи ће се до спознаје о степену заступљености креативног рачуноводства у пракси наших предузећа, мотивима и инструментима, као и посљедицама које његово присуство има на квалитет финансијског извјештавања.

- С обзиром да је ово прво обимније и озбиљније истраживање и рад у домаћој литератури, очекује се да ће ово емпириско истраживање омогућити да утврдимо колико су финансијски извјештаји поуздана код нас тј. колико је квалитетно финансијско извјештавање, односно колико се инвеститори могу ослонити на податке и показатеље из финансијских извјештаја приликом анализа и доношења одлука.

- Спроведена истраживања и анализе ће пружити корисне информације ревизорима, регулаторима, инвеститорима, корисницима финансијских извјештаја и другим релевантним факторима о мјесту, улози и значају креативног рачуноводства у процесу финансијског извјештавања, подручјима могућих манипулатија и погрешног исказивања финансијских извјештаја, те усмјерити законодавца и професионалног регулатора у правцу сузбијања креативне рачуноводствене праксе и смањења ризика од превара у систему финансијског извјештавања.

- Ово истраживање пружиће одговор на питања: које су консеквенце употребе креативног рачуноводства у компанијама, могу ли се манипулатије овог типа идентификовати и отклонити и на који начин.

- Очекује се да ће резултати овог истраживања помоћи и оспособити рачуновође да препознају где је граница између дозвољеног и недозвољеног креативног рачуноводства, односно граница између манервисања у оквиру законске и професионалне регулативе и свјесног манипулисања рачуноводственим информацијама у циљу креирања лажне слике о пословању предузећа.

- Кандидат очекује да ће нове чињенице и емпириска сазнања до којих буде дошао пружити допринос академској заједници и створити полазну основу за даља истраживања у овој области, те отворити нова подручја истраживања.

3. ОЦЈЕНА И ПРИЈЕДЛОГ

На основу увида у документацију и податке које је кандидат Mr Синиша Рајковић поднио Економском факултету Универзитета у Бањој Луци, приликом пријаве теме докторске дисертације под насловом „Утицај креативног рачуноводства на квалитет финансијског извјештавања привредних друштава у Републици Српској“, Комисија је јединствена у оцјени да кандидат испуњава све законом предвиђене услове за израду докторске дисертације и да је предложена тема погодна и прихватљива да се истражује као докторска дисертација.

Позитивну оцјену о подобности кандидата Комисија доноси имајући у виду:

- да кандидат Mr Синиша Рајковић има звање магистра економских наука из научне области у којој приjavљује тему докторске дисертације;
- да кандидат има објављене научне и стручне радове који, по оцјени рецензентата потврђују способност и квалификованост кандидата за коришћење научне методологије у истраживањима економских појава;
- да је кандидат добар познавалац области у којој приjavљује докторску дисертацију, тако да је Комисија мишљења да је уз остале наведене предности, дорастао једној овако изазовној теми;
- да је радио на различитим позицијама стекао значајно практично и истраживачко искуство;
- Кандидат се одликује карактерним и професионалним квалитетима потребним за бављење научним радом.

Позитивну оцјену о прихватљивости предложене теме докторске дисертације под насловом „Утицај креативног рачуноводства на квалитет финансијског извјештавања привредних друштава у Републици Српској“ Комисија заснива, између остalog, и на овим чињеницама:

- кандидат, нити било које друго лице, до сада није предлагало или радио докторску дисертацију под наведеним насловом на Економском факултету Универзитета у Бањој Луци, а према информацијама доступним комисији, ни на другим факултетима у БиХ и окружењу;
- тема је по радном наслову и основним садржајним назнакама и по задатом циљуовољно широка да се може сматрати подобном за самостално научно истраживање;
- тема дисертације је изузетно актуелна, а посебно са аспекта утврђивања заступљености креативног рачуноводства у финансијским извјештајима извјештајних ентитета те унапређења квалитета финансијског извјештавања привредних друштава у Републици Српској;
- методологија оцјене утицаја креативног рачуноводства на квалитет финансијског извјештавања је недовољно развијена, тако да ће и ово истраживање, које верификује наведени проблем, представљати прилику да се да научни допринос усавршавању наведене методологије којом ће се обезбиједити већа поузданост и вјеродостојност финансијских извјештаја, што ће представљати видљив научни допринос;

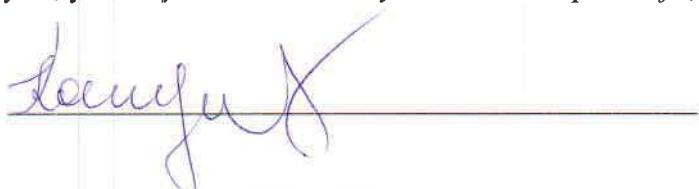
- сваки научни допринос на основу кога би се оцјенила могућност унапређења квалитета и поузданости финансијског извештавања био би од велике користи. Ова дисертација управо трага за тим рјешењем, што јој даје карактер врло актуелног и врло корисног истраживања.

Имајући у виду наведено, оцјене о подобности кандидата и теме докторске дисертације Mr Синише Рајковића, Комисија предлаже Научно–наставном вијећу Економског факултета и Сенату Универзитета у Бањој Луци да прихвати овај извјештај о оцјени подобности теме и кандидата за израду докторске тезе и одобри Mr Синиши Рајковићу израду докторске дисертације под насловом „Утицај креативног рачуноводства на квалитет финансијског извештавања привредних друштава у Републици Српској“.

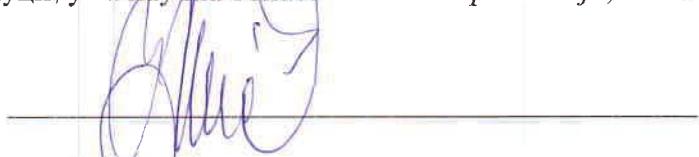
У Бањој Луци, 11.08.2016. године

ПОТПИС ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1. Проф. др Новак Кондић, редовни професор, Економски факултет Универзитета у Бањој Луци, ужа научна област *Рачуноводство и ревизија*, предсједник

2. Проф. др Драган Микеревић, редовни професор, Економски факултет Универзитета у Бањој Луци, ужа научна област *Пословне финансије*, члан

3. Проф. др Ката Шкарић Јовановић, редовни професор, Економски факултет Универзитета у Београду, ужа научна област *Рачуноводство и пословне финансије*, члан

